



**'t Speel-Kwartier**

*Christelijke basisschool*

# Lees- /spellinghulpvragen Dyslexieprotocol

Herzien maart 2017

## **Protocol lees-/ spellingshulpvragen/ dyslexie**

### **Inhoudsopgave**

1. Onderkenning van lees- en/of spellingproblemen
2. Diagnose bij lees- en/of spellingproblemen
3. Begeleiding van leerlingen met lees- en/of spellingproblemen
4. Dyslexievolgdossier
5. Dyslexieverklaring
6. Mogelijkheden voor compenserende en dispenserende maatregelen
7. Communicatie met ouders
8. Overgang PO-VO

Bijlage 1: Stappenplan groep 2

Bijlage 2: Stappenplan groep 3

Bijlage 3: Stappenplan groep 4-8

Zie ook protocol 'Compenserende en remediërende middelen'

Zie ook handelingsplan 'Vermoeden dyslexie' / handelingsplan 'dyslexie'

## INLEIDING

Dit beleid is geschreven vanuit de visie van 't Speel-Kwartier. Dit beleid ondersteunt ons bij het bereiken van ons onderwijskundig doel; *Kinderen begeleiden in hun ontwikkeling van nu, met het oog op de toekomst. Wij willen kinderen leren geloven in hun eigen ik, verantwoordelijk en betrokken maken voor hun eigen leerproces en leren zorg te dragen voor zichzelf, elkaar en de wereld om hen heen. Wij geloven in ontwikkeling. Samenwerking, maatschappelijk, inspirerend, leerling gericht en eigentijds* zijn onze kernwoorden. Ouders zien wij als professioneel, actief betrokken en kindgericht. Dit beleid beschrijft concreet hoe onze visie zichtbaar wordt in ons dagelijks handelen en zijn.

CBS 't Speel- Kwartier besteedt veel aandacht aan het vroegtijdig signaleren en de begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen. Onze aanpak kunt u nalezen in ons Taal-leesprotocol. Indien deze zorg en begeleiding (te) weinig of geen resultaten heeft, spreken we van (ernstige) lees- en/of spellingproblemen; er kan sprake zijn van dyslexie.

Als definitie van dyslexie hanteren we de definitie van de gezondheidsraad: Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen bij het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van de woordidentificatie bij het lezen en/of spellen.

Er is bij dyslexie altijd sprake van:

- een ernstige lees- en/of spellingachterstand;
- een hardnekkig didactisch resistent probleem;
- trage/onnauwkeurige woordidentificatie.

Lees- en spellingproblemen doen zich voor bij tien procent van onze leerlingen. Om de hardnekkigheid van de lees- en spellingproblemen vast te kunnen stellen, moet zijn aangetoond dat na een periode van intensieve en planmatig opgezette begeleiding en evalueren het automatiseringsprobleem zich blijft voordoen. De lees- en/of spellingprestaties van leerlingen met dyslexie behoren bij herhaling tot de zwakste drie à vier procent op landelijk genormeerde toetsen zoals de AVI leestoets, de Drie-Minuten-Toets en de spellingtoets van Cito.

In dit protocol wordt beschreven hoe er op CBS 't Speel- Kwartier wordt gewerkt aan het voorkomen, onderkennen en aanpakken van lees- en spellingproblemen. Dit protocol geeft weer hoe wij kinderen met lees-/spellinghulpvragen en/of een dyslexie ondersteunen. Dit protocol maakt onderdeel uit van het ondersteuningsplan van CBS 't Speel-Kwartier.

Op onze school is het ABCDE-principe van toepassing. Dat wil zeggen:

**A**ccepteren, **B**egrijpen, **C**ompenseren, **D**ispenseren en **E**xtra leerhulp:

- **A**ccepteren dat het kind een hulpvraag heeft;
- **B**egrijpen welke problemen daardoor ontstaan;
- **C**ompenseren door bewust gebruik te leren maken van sterke kanten;
- **D**ispenseren: werk veranderen, hoeveelheid/tijd aanpassen, vrijstellen;
- **E**xtra leerhulp indien nodig.

Hieronder is dit nader uitgewerkt zonder dat deze termen expliciet worden genoemd.

## 1. ONDERKENNING VAN LEES- EN/OF SPELLINGPROBLEMEN

(signalering, onderkenning, lees- en spellingsdoelen en procedure)

### Signalering

De signalering voor lezen en spellen is uitgewerkt in een stappenplan naar het Protocol Lees- en spellingproblemen en dyslexie (Expertisecentrum Nederlands, 2001).

Ernstige achterstanden in het leren lezen en spellen kunnen worden voorkomen dan wel worden teruggedrongen door hiaten in de ontwikkeling in een zo vroeg mogelijk stadium in het lees- en spellingonderwijs te onderkennen en aan te pakken. In ons taal-leesplan ziet u hoe wij hulpvragen proberen te voorkomen.

### Overzicht signaleringsmiddelen en interventie per groep:

Meetmoment 1: oktober, meetmoment 2: februari, meetmoment 3: juni

Zie actueel toetskalender en stappenplan onderwijsondersteuning ( t schijf)

Groep	Instrument	Risicoscore lees- /spellingproblemen	Interventie/ stappenplan
Gegevens verzamelen familie m.b.t. lees-/spellinghulpvraag en/of dyslexie in parnassys noteren			
1-2	Observatie leerlijn jonge kind (Parnassys)  Vanuit bovenstaande als er sprake is van twijfels/ risico/ bij vermoeden van een achterstand in de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid en/of als er sprake is van dyslexie in de familie.  AFNAME:  -Risicoscreening dyslexie (dyslexie protocol) - Cito toets taal  -Voorwaarden en kennistoets een op een afgenomen (Teije de Vos)	Ter beoordeling van de leraar en IB	Voorschotbenadering  Aanbod intensiveren (Zie groepsplan intensief)  Evaluatie + analyse  Zo nodig extra ondersteuning buiten de groep door onderwijsondersteuner met leerkracht bevoegdheid zie plan van aanpak in parnassys
3	<i>meetmoment 1: okt</i> Herfstsignalering  <i>meetmoment 2: feb</i> Winter-/voorjaarssignalering  Cito 3-minutentoets DMT/ AVI	twee of meer onderdelen onvoldoende bij groep 2  Doel: Letterkennis: alles beheerst  Normering VLL	NW 1-2 zorgniveau 2 (groepsplan intensief- 3 x per week) NW < 1 (Groepsplan intensief + zorgniveau 3 Spelling/ lezen 5 x per week)  Zorgniveau 3: Extra

	<p><i>Meetmoment 3:</i>juni Cito 3-minutentoets DMT/AVI Cito spelling</p> <p>Spellingtoetsen Veilig Leren Lezen</p>		<p>ondersteuning bij NW &lt;2 buiten de groep door onderwijsondersteuner met leerkracht bevoegdheid. (zie plan van aanpak ind. Lln. Parnassys) 5 x per week</p> <p>Evaluatie + analyse</p> <p>Bij NW &lt; 1 DMT of spelling &lt; 1 en DMT &lt;2 score hp vermoeden dyslexie invullen</p> <p>opslaan in parnassys</p>
4-8	<p><i>Meetmoment 1: (alleen die meetmoment 3 groep 3 niet voldoende hebben gehaald)</i> DMT/AVI</p> <p><i>Meetmoment 2:</i> Cito spelling DMT/AVI</p> <p><i>Meetmoment 3:</i> DMT/AVI Cito spelling</p>	Niveau waarde <2	<p>NW 1-2 zorgniveau 2 (groepsplan intensief/ 3 x per week) NW &lt; 1 (Groepsplan intensief + zorgniveau 3 Spelling/ lezen 5 x per week)</p> <p>Evaluatie + analyse</p> <p>Zorgniveau 3: Extra ondersteuning bij NW &lt;2 buiten de groep door onderwijsondersteuner met leerkracht bevoegdheid. 5 x per week</p> <p>Bij NW &lt; 1 DMT of spelling score hp vermoeden dyslexie invullen</p> <p>Bij onvoldoende groei en 3x NW score &lt;1 achter elkaar DMT óf 3 x NW&lt;1 Spelling en NW&lt;2 DMT en 3 x hp vermoeden dyslexie met zorgniveau 3= dyslexie onderzoek EED.</p>

### Doelen technisch lezen per groep

Doelen voortgezet technisch lezen			
Groep	Meetmoment	Gemiddelde lezers (AVI-beheersingsniveau)	Dyslectische leerlingen (hoogste AVI-instructieniveau)
	Midden afname	M4	E3
	Eind afname	E4	M4
	Midden afname	M5	E4

	Eind afname	E5	Groei minimaal 1 AVI per half jaar	M5	Groei minimaal 1 AVI per half jaar
	Midden afname	M6		E5	
	Eind afname	E6	NW >3	M6	NW >1
	Midden afname	M7		E6	
	Eind afname	E7		M7	
	Midden afname	AVI-plus		E7	
	Eind afname	AVI-Plus		AVI-plus	

## Doelen Spelling per groep

### Verdere procedure:

- De signaleringen worden afgenomen door de groepsleraren en/of onderwijsondersteuner.
- De resultaten worden geregistreerd in het parnassys (leerlingvolgsysteem).
- Leerlingen die onvoldoende scores worden besproken met de IB.
- Hp vermoeden dyslexie wordt met kind en ouders besproken en in parnassys gezet.
- De groepsleraar zet deze leerlingen in een intensief groepsplan voor spelling en/of lezen (zorgniveau 2 of 3).
- De uitvoerder van het groepsplan is verantwoordelijk voor de evaluatie.
- Groepsbespreking twee keer per jaar met IB, zo nodig vaker.
- De groepsleraar bespreekt aan het eind van het schooljaar het groepsplan van de laatste interventieperiode met de leraar van het volgend schooljaar.
- Ouders zijn op de hoogte van het vermoeden van mogelijke dyslexie.

## 2. DIAGNOSE BIJ LEES- EN/OF SPELLINGSHULPVRAAG/ VERMOEDEN DYSLEXIE

### Onvoldoende scores m.b.t. Lees-/spellingshulpvraag

Bij onvoldoende score en plaatsing in het groepsplan intensief voor spelling en/ of lezen worden de methodegebonden en niet-methodegebonden toetsen geanalyseerd (groep 3-8). Er wordt ingespeeld op de informatie uit de analyse. Indien dit geen duidelijkheid geeft of bij de evaluatie van het intensieve groepsplan blijkt dat het effect gering is, kan besloten worden tot verder diagnostisch onderzoek.

Dit onderzoek kan uitgevoerd worden door:

- de IB;
- externen.

### Vermoeden dyslexie

We spreken pas van mogelijke vermoeden dyslexie als een leerling voldoet aan de volgende punten:

- Tijdens 3 op een volgende hoofdmeetmomenten behaalt de leerling E/ NW <1 scores op de DMT, kaart 1,2,3, of
- Tijdens 3 achtereenvolgende hoofdmeetmomenten een E/ NW <1 voor spelling én 3 x een D/ NW <2 op de DMT heeft behaald.
- De ingezette intensieve hulp ( 5x per week 20 minuten lezen, zorgniveau 3) nauwelijks of geen effect heeft gehad (blijft ernstige achterstand);
- Dit is aantoonbaar door evaluatie en analyse = minimaal 3 x hp vermoeden dyslexie (zorgniveau 3), 3 x evaluaties 3 x groepsplan intensief spelling en/ of lezen
- Een enkele hulpvraag als hoofdoorzaak wordt gezien; er mag géén sprake zijn van bijv. ADHD zonder medicijnen).

## 3. BEGELEIDING VAN LEERLINGEN MET LEES EN/OF SPELLINGSHULPVRAAG/ VERMOEDEN DYSLEXIE

De begeleiding van de kinderen met lees- en/of spellingproblemen maakt onderdeel uit van de ondersteuningsstructuur binnen de groep. Dit is zorgniveau 2. De onderwijsondersteuners bieden hulp daar waar nodig. De begeleiding vindt plaats met de reguliere lesmethoden aangevuld met begeleidingstechnieken die zijn afgestemd op de hulpvragen van het kind. Buiten en binnen de groep vindt de extra leesbegeleiding plaats. (zorgniveau 3= 5 x per week , zorgniveau2 3 x per week) Beide staan beschreven in het groepsplan.

In een gesprek met ouders bespreken we de gesignaleerde problemen. We vragen na of er sprake is van dyslexie in de familie en maken hiervan een aantekening in het dossier.

Als er een vermoeden is van dyslexie en aan de criteria wordt voldaan (E=NW<1 DMT of E=NW<1 spelling en D=NW<2 DMT) wordt het individuele handelingsplan vermoeden dyslexie ingevuld. Dit is een onderdeel van zorgniveau 3.

### **Ingezette middelen bij de begeleiding van leerlingen met lees- en/of spellinghulpvragen en/of vermoeden dyslexie. (zie hp vermoeden dyslexie)**

Dit alles staat beschreven in het groepsplan onder de intensieve aanpak.

#### Lezen

-Technisch Leesplan (o.a. inzet van Connect lezen, Ralfi, Hommel lezen).

#### Spelling:

- Bloon;
- kwaliteitskaart 'Spelling'
- Kernvisie methode

## **4. HP VERMOEDEN DYSLEXIE**

Voor kinderen met lees- en/of spellingproblemen met vermoeden van dyslexie wordt het hp vermoeden dyslexie bij een E/ NW<1 score gemaakt en geëvalueerd in Parnassys met het formulier 'evaluatie hp vermoeden dyslexie'. Hierin worden alle gegevens verzameld rondom de lees- en spellingontwikkeling van het kind. Elk half jaar wordt tijdens de groepsbespreking door de leerkracht een (eind-)evaluatie gemaakt van de interventies die zijn gedaan.

Dit is op zorgniveau 3.

In dit overzicht zijn opgenomen:

- toetsgegevens;
- eventueel verrichte diagnostische onderzoeken;
- beschrijving, analyse lees- en/of spellingprobleem;
- bijkomende factoren;
- ondernomen interventies en beschrijving effect ervan;
- didactische aanwijzingen voor het volgend schooljaar.

Diagnostische onderzoeken en begeleidingsplannen e.d. kunnen als bijlagen bij worden gevoegd.

## **6. DYSLEXIEONDERZOEK/- VERKLARING EN EED TRAINING**

Als de leerling in aanmerking komt voor een vergoed dyslexieonderzoek(zie hoofdstuk 2) en eventuele behandeling vergoed door de gemeente adviseert de IB in samenspraak met de groepsleerkracht aan ouders hun kind aan te melden bij een daartoe door de

gemeente gecontracteerd instituut. De school heeft hier een adviserende en ondersteunende rol.

In alle gevallen van lees- en/of spellingproblemen, ongeacht of er sprake is van dyslexie, wordt de leerling extra begeleid. De inhoud van de begeleiding is gelijk, of er nu wel of niet sprake is van dyslexie, hoogstens kan de intensiteit aangescherpt worden mocht een kind daadwerkelijk dyslexie hebben.

### **Afgeven van een dyslexieverklaring**

Indien school en/of ouders concluderen dat er mogelijk sprake is van dyslexie en een onderzoek wenselijk is, dan zijn er twee mogelijkheden:

- Als de leerling voldoet aan de bovengenoemde criteria (hoofdstuk 2) wordt door school een onderzoek aangevraagd bij de gemeente; de kosten hiervan worden vergoed.
- Als de leerling *niet* voldoet aan de bovengenoemde eisen kunnen ouders zelf een onderzoek laten verrichten. De kosten hiervan zijn voor de ouders. De school draagt zorg voor een leerling-/dyslexiedossier. Eventuele onderwijsaanpassingen worden door ouders aangereikt en de school kijkt in hoeverre het mogelijk is deze aanpassingen toe te passen.

Als er sprake is van dyslexie wordt er door de leerkracht een individueel dyslexie handelingsplan gemaakt. Deze ondertekenen ouders en leerling.

Als een leerling in aanmerking komt voor een training EED, krijgt de leerling in principe naast de compenserende en remediërende middelen geen extra ondersteuning buiten de groep tijdens de training, aangezien de leerling dan te veel andere onderwijstijd verliest. Tijdens de Eed training is de leerling namelijk een keer per week gedurende 20-60 weken uit de groep voor drie kwartier. Daarnaast oefent de leerling thuis elke dag 20 minuten vanuit deze training. Overbelasting en haalbaarheid moet bekeken worden.

## **7. MOGELIJKHEDEN VOOR COMPENSERENDE EN DISPENSERENDE MAATREGELEN BIJ DYSLEXIE**

Leerlingen met ernstige lees- en/of spellingproblemen en/of dyslexie hebben veelal moeite met de teksten in de methodes voor begrijpend lezen en de zaakvakken. Bij deze leerlingen wordt nagegaan welke hulp zij nodig hebben en welke faciliterende maatregelen genomen moeten worden binnen de wettelijk gestelde criteria en mogelijkheden. Deze zaken staan beschreven in het individueel dyslexie handelingsplan van de leerling. Alles wordt opgenomen in Parnassys.

Deze staan beschreven in het **Protocol 'compenserende en remediërende middelen'**

*Mogelijke maatregelen bij lezen:*

- Pre-teaching met onderwijsondersteuner
- moeilijke woorden mogen worden voorgelezen door een leesmaatje/ SPRINT;
- leerlingen met dyslexie krijgen géén onvoorbereide leesbeurten;
- er wordt bij toetsing gelezen zonder tijdsdruk;
- indien teksten/toetsen ingesproken beschikbaar zijn, mag daarvan gebruik worden gemaakt;
- leerlingen met dyslexie krijgen voldoende leestijd, waarbij de leerling de tijd aangeeft;
- teksten van zaakvakken worden thuis voorbereid;
- boeken van de bibliotheek kunnen op moeilijkheidsgraad worden gekozen door het 'makkelijk-lezen'-symbool en een avi-codering;
- leestaken worden verlicht (minder pagina's);



- o leesteksten worden vergroot;
- o dyslexie lettertype inzetten <http://www.dafont.com/open-dyslexic.font>;
- o aangepaste afname Cito Eindtoets (zie [www.Cito.nl](http://www.Cito.nl)).

#### *Mogelijke maatregelen bij spelling*

- o spelfouten worden gedifferentieerd beoordeeld;
- o andere niveau toetsing;
- o de leerling mag alle hulpmiddelen gebruiken die leiden tot minder spelfouten zoals woordenboek, regelkaart, tekstverwerker, spellingcontroller;
- o bij bepaalde onderdelen van een vak zoals bijv. topografie en Engels worden spelfouten **niet** in de beoordeling meegenomen;
- o schrijftaken worden verlicht (bv minder pagina's);
- o aanbieden van een minimumprogramma (dispensatie).

#### *CITO afname maatregelen:*

- o voorlezen/digitale afname van rekenen, woordenschattoets;
- o in principe niet voorlezen/digitale afname Begrijpend lezen (zo nodig bij zeer ernstige belemmering: voorgelezen afnemen);
- o toets van een lager jaar afnemen i.v.m. voortgang groei DLE.

## **8. COMMUNICATIE MET KIND EN OUDERS**

Als er sprake is van hardnekkige lees- en/of spellingproblemen bespreken we graag met het kind en ouders hoe we het best kunnen begeleiden. In het geval van ernstige lees-/spellingproblemen hebben we het vertrouwen en de medewerking van ouders en het kind nodig om tot goede resultaten te kunnen komen.

Daarbij is voor ons niet alleen het lees- en/of spellingniveau van belang, maar ook het sociaal-emotioneel functioneren van de leerling.

Het kind speelt zelf de grootste rol in het wel / niet slagen van het hp en/ of de compenserende middelen. Het betreft hem tenslotte. Het kind moet eigenaar en verantwoordelijkheid voelen voor zijn leerontwikkeling.

### **Rol van de ouders bij lezen**

Hulp van de ouders heeft alleen zin als zij een actieve rol willen spelen bij het verbeteren van de leesontwikkeling van hun kind. Het gaat daarbij om kwaliteit en de regelmaat van hun inzet. Vier keer per week een kwartier de volle aandacht is effectiever dan één keer per week een uur.

De begeleiding op school en thuis moeten in elkaars verlengde liggen. De leerkracht geeft op school instructie op het niveau dat het kind net aankan en ouders ondersteunen het beheersingsniveau.

Voorwaarde is dat de relatie tussen ouders en kind ontspannen is zodat het leesplezier van het kind voorop blijft staan. In een oudergesprek kunnen ouders tips krijgen over keuze van leesmateriaal, samen lezen, verbeteren van fouten, enz.

### **Rol van de ouders bij spelling**

Het thuis oefenen vindt plaats ter ondersteuning van het oefenen op school. Het thuis oefenen kan betere resultaten opleveren als ouders tips krijgen over hoe ze het dictee met hun kind kunnen oefenen.

De ouders zijn vaak terecht bezorgd over de vorderingen van hun kind. Ze kunnen veel doen om de positieve leerhouding, het leesplezier en de emotionele ontwikkeling te bevorderen.

De leerkracht brengt regelmatig de ouders op de hoogte van de vorderingen van het handelings- en/of begeleidingsplan en geeft hen adviezen voor de thuissituatie.

Te denken valt aan de volgende adviezen:

- veel voorlezen;
- kind stimuleren te vertellen over gebeurtenissen;
- rustig en duidelijk praten;
- fouten in zinsbouw en uitspraak verbeteren door de zin goed te herhalen zonder de fout daadwerkelijk te benoemen;
- abstracte begrippen als dagen, maanden, kleuren, links/rechts oefenen;
- regelmatig praten over hoe het op school gaat;
- benadrukken wat het kind goed kan;
- helpen bij het huiswerk: verdelen in stappen;
- rustige omgeving scheppen;
- eventuele problemen met de leerkracht bespreken;
- verwachten dat vooruitgang gestaag gaat door veel oefenen;
- moeilijke woorden bespreken om zo de woordenschat te vergroten;
- fouten in spontane geschreven taal niet aanrekenen;
- boodschappen laten doen en zelf laten betalen;
- kaartlezen op vakantie/in de auto.

## 9. OVERGANG PO-VO

De gesignaleerde lees- en/of spellingproblemen en gegeven begeleiding moeten tijdig (uiterlijk eind groep 7) en duidelijk met ouders besproken worden, zodat ouders hier rekening mee kunnen houden bij de keuze van school/type van voortgezet onderwijs. Tevens dient de school voor voortgezet onderwijs (via zgn. 'koude' en 'warme' overdracht) tijdig en afdoende te worden geïnformeerd, zodat de kinderen zo ononderbroken mogelijk begeleid kunnen worden bij hun verdere lees- en/of spellingontwikkeling.

Bij leerlingen met ernstige lees- en/of spellingproblemen geeft de leerkracht extra informatie met betrekking tot:

- Heeft de leerling wel/geen dyslexieverklaring?
- Welke lees- en/of spellinghulpvragen zijn gesignaleerd?
- Welke aanpassingen met betrekking tot het aanbod en verwerking van het lezen en/of spellen hebben er in het BaO plaatsgevonden (o.a. aanpassingen aan programma, extra hulp, hulpmiddelen, huiswerk, inzet ouders, compenserende/dispenserende maatregelen)?
- Wat waren de resultaten van deze aanpassingen?
- Wat is het huidige lees- en/of spellingniveau?
- Sociaal-emotioneel functioneren van de leerling.